

# RIIGIKOGU

## IV koosseis.

VII istungjärk.

150. koosolek.

2. juunil 1931.

### Sisu:

1. Päevakorra täiendamine ja muutmise.
2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
3. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest maikuul.
4. Komisjonide täiendavad valimised.
5. Eesti ja Läti vahel piirijoonega poolitatud kinnisvarade likvideerimise tähtaja pikendamise protokollki kinnitamise seadus — I lugemisel.
6. Välisteenistuse seaduse § 8 muutmise seadus — I lugemisel.
7. Eesti ja Belgia koloniaalvalduste tollivahekordade korraldamise kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.
8. Surnud kindral-major Gustav Kunno perekonna pensioniseadus — I lugemisel.
9. Avalikkude algkoolide seadus — III lugemisel.
10. Tallinna tehnikumis õppijaile kaitsevæteenistusse ilmumiseks ajapikenduse andmise seadus — I lugemisel.
11. J. Fuks'i sõnavõtmine isiklikus asjas.
12. Riigikogu kodukorra muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.
13. Riigikogu kodukorra § 126 muutmise seadus — koosseisu ja kodukorra komisjoni ettepanek.
14. Rahvusvaheliste tülküsimuste rahu-likul teel lahendamise kohta käiva üldaktiga ühinemise seadus — I lugemisel.
15. Vähemusrahvuste kultuuroromavalitsuse seaduse §§ 5, 9 ja 24 muutmise seadus — I lugemisel.
16. Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Koosoleku avab esimene abiesimees **M. Martna** kell 17.18 min.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach**.

### 1. Päevakorra täiendamine ja muutmise.

R. Penno ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised; Hariduse- ja sotsiaalminister J. Piiskar'i ettepanekul paigutatakse 10. punkt — avalikkude algkoolide seadus III lugemisel — 2. punktiks.

### 2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis: 1. koolimajade ehitusfondi seaduse muutmise seaduse rahaasjanduse komisjoni;

2. Pikalaenu Panga valitsemisele antud laenude, nõuete ja fondide valitsemise eest tasu maksamise seaduse rahaasjanduse komisjoni;

3. Eesti ja Läti riigile kuuluvate automobiilide ja mototsükli üle piiri liiklemisel teedefondi heaks võetavatest maksudest vabastamise seaduse rahaasjanduse komisjoni;

4. endiste gildide varade korraldamise seaduse üldkomisjoni;

5. Rahukohtu Nuhtlusseaduse täiendamise seaduse üldkomisjoni.

Koosolekut asub juhatama Esimees **K. Einbund**.

### 3. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest maikuul.

Sekretär kannab ette tähendatud teadaande. (Vaata 150. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 3.)

### 4. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

rahaasjanduse komisjoni B. Eilman'i asemele A. Jõeäär;

üldkomisjoni A. Liivaku asemele B. Eilman, A. Jõeääre asemele P. Schütz, A. Lauri asemele O. Köster ja J. Saare asemele J. Zimmermann;

sotsiaalkomisjoni A. Vanni asemele V. Uukareda;

riigi majapidamise aruande komisjoni J. Loosalu' asemele J. Saar.

Juhataja: Rkl. Fuks eelmisel koosolekul avaldas nõude erakorralise teadaande ettekandmiseks, Riigikogu koosolek lõpetati aga varem, kui sõna saadi anda. Rkl. Fuks teatas, et ta praegu enam selleks erakorraliseks teadaandeks sõna ei tarvita.

Haridusekomisjoni aruandja rkl. Sõstra puudumisel jääb vahele 2. päevakorrapunkt — avalikkude algkoolide seadus III lugemisel.

**5. Eesti ja Läti vahel piirijoonega poolitatud kinnisvarade likvideerimise tähtaja pikendamise protokollil kinnitamise seadus — I lugemisel.**

Üldkomisjoni aruandja A. Re i: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mõne aasta eest juba sõlmiti Eesti ja Läti vahel kokkulepe, mis korraldas Eesti ja Läti vahel piirijoonega poolitatud kinnisvarade likvideerimist. See likvideerimine pidi jõudma lõpule vist mineva aasta 1. aprilliks. Mineval aastal selgus, et selleks tähtajaks ei jõutud töid lõpetada, ja sellepärast juba mineval aastal pikendati kokkuleppe tähtaega kuni käesoleva aasta 1. aprillini. Nüüd ei olnud aga käesoleva aasta 1. aprilliks tööd ikka veel lõpule jõudnud, kuid on ette näha, et ees seisva suve jooksul sellega valmis saadakse. Selletõttu on 4. mail s. a. sõlmitud kokkulepe, mis pikendab piirijoonega poolitatud kinnisvarade likvideerimise tähtaega kuni 1. oktoobrini 1931. Loodetavasti pärast seda tähtaega uuesti enam pikendada ei tule.

Komisjon vaatas eelnõu läbi ja leidis, et ei ole põhjust kokkulepet kinnitamata jätta, sellepärast teen üldkomisjoni nimel ettepaneku,

käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

Juhataja: Rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. Jaanis'e puudumisel jääb vahele 4. päevakorra-punkt — Eesti ja Belgia koloniaalvalduste tollivahekordade korraldamise kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.

**6. Välisteenistuse seaduse § 8 muutmise seadus — I lugemisel.**

Üldkomisjoni aruandja J. Klesment: Välisteenistuse seaduse § 8 järgi on ette nähtud, et ümberpaigutatav välisteenistuses seisev isik loetakse uuele kohale astunuks sellest päevast peale, millal vastav käsukiri anti. Kõige selle juures ei ole täpsemalt reguleeritud palkade maksmine käsu andmise ja uuele kohale jõudmise vaheajal. See vahe võib kujuneda võrdlemisi pikaks niihästi sisemaalt välismaale isiku määramisel kui ka ümberpöörduvalt. Ka on välisteenistuses palkade vahe välismaal ja kodumaal olles võrdlemisi suur. Maksva redaktsiooni järgi ei olnud asjaolud täpsemalt reguleeritud, ning selle tõttu on tulnud ette raskusi seaduse käsitamisel. Sellepärast on esitatud välisteenistuse seaduse § 8 muutmise seadus, mis täpsemalt tahab korraldada üm-

berpaigutamisel palkade maksmist. Üldkomisjon on selle seaduse läbi vaadanud, ta motiivid on seletuskirjas avaldatud. Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta ning mitte pidada kolmepäevalist vaheaega I ja II lugemise vahel.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

Juhataja: Riigikogu asub vahele jäänud 4. päevakorra-punkti juurde.

**7. Eesti ja Belgia koloniaalvalduste tollivahekordade korraldamise kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.**

Rahaasjanduse komisjoni aruandja J. Jaanis: 1927. a. sõlmitud Eesti-Belgia vahelisest kaubalepingust, mis sõlmitud enamsoodustuse alusel, on ära jäänud Belgia koloniaalvaldused. Sellepärast on Belgia valitsus esinenud ettepanekuga Eesti Vabariigi Valitsusele, et tollivahekordade kokkuleppe enamsoodustuse seadust täiendataks sel teel, et üles võetaks ka Belgia asumaade kohta. Belgia koloniaalvaldused varustavad Eestit mõne ainega kaunis suurel määral, eeskätt kohviga. Sellepärast on Vabariigi Valitsus esitanud käesoleva seaduseelnõu, mis ka rahaasjanduse komisjonis vastu võeti.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. Teiseks teen ettepaneku,

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kolmepäevalisest vaheajast mitte kinni pidada.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

**8. Surnud kindral-major Gustav Kunose perekonna pensioniseadus — I lugemisel.**

Rahaasjanduse komisjoni aruandja K. Tonkman: Austatud Riigikogu liikmed! Rahaasjanduse komisjon ühines Vabariigi Valitsuse poolt ettepanend seaduseelnõuga ja seletuskirjaga. Rahaasjanduse komisjon ei teinud seaduses parandusi.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku,

käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

J. Fuks: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev pensioniseadus, mis Riigikogu praegu vastu võtab, on üks iseära-

likkudest eranditest pensionide seadustes. On ka varemalt erandeid pensionide seaduste juures ette tulnud, nimelt Poska perekonna pensioni seadus, siis Kuperjanov'i perekonna pensioniseadus ja Inglise lendur Emery pensioniseadus. Need on 3 erandit olnud pensioniseadustes, mis Riigikogu on vastu võtnud, ja need on tingitud sellest, et need isikud või perekonnad ei ole käinud maksva pensioniseaduse alla. Ka ei olnud sel ajal pensioniseadust olemas, kui Poska ja Kuperjanov'i perekondade pensioniseadused vastu võeti.

Nüüd aga imelikuna paistab asjaolu, et surnud kindral-major Gustav Kunnos'e perekonna pensioniseadus on Riigikogule esitatud ja tahetakse see maksma panna tagantjärele ligikaudu 5 aastat. Mina ei taha siin maha salata ega hindama hakata surnud kindral-major Gustav Kunnos'e teeneid sõjaringkonnakohtu esimehena, vaid juhtida tähelepanu sellele tegevusele, mis kaasas käib selle seadusega. Nimelt põhiseaduse § 84 ütleb, et „Ei tohi kellelegi riigi kulul paiukit, vaevatasu või muud tasu määrata muidu kui sellekohase seaduse põhjal“. Ja omalajal kui kindral-major Gustav Kunnos suri, see oli 17. augustil 1926, selleaegse kaitseminister härra Soots'i poolt määratud arstide komisjon on tunnustanud, et kindral-major Gustav Kunnos võib-olla et oleks elanud nii kaua, et tema oleks selle nõutud 5 aastat välja teeninud, mis on tarvilik kaitseväe pensioniseaduse alusel nimelt nendel teenida, kes on peale 6. detsembrist 1919 Eesti kaitseväge astunud. Nendel on nõuetav Eesti kaitseväes teenimise aeg 5 aastat. Kindral-major Gustav Kunnos'el on aga sellest ajast puudu jäänud 2 kuud ja 5 päeva. Vabariigi Valitsuse seletuskirjast loeme, et kuigi selle haiguse tekkimist ei saa lugeda otsekohe olevavaks ametikohuste täitmisest, siiski on arstid arvanud, poleks ta nii intensiivselt töötanud, siis võib-olla oleks tema see 5 aastat täis teeninud. Kuid kaitseväelaste pensioniseaduse § 30 ütleb, et teenitud aja koguarvust võetakse ainult täied aastad arvele. Nii et kindral-major Kunnos'el oli üks aasta pensioni väljateenimisest puudu. (V a h e l h ü ü e.) See on juriidiliselt, tegelikult on puudu 2 kuud ja 5 päeva. Seadusepärast on 1 aasta puudu. Kui nüüd kindral-major Kunnos'e perekonnale pensioni on makstud, siis ei ole öeldud, kui suur see on olnud, vaid öeldakse, et 1. maist 1931 hakatakse edasi maksma 60 krooni kuus. (V a h e l h ü ü e.) Siin on öeldud ainult, et 60 krooni kuus. Sellele seadusevastasele väljamaksmisele on Riigikontroll tähelepanu juhtinud, ja Kaitseministeerium on pensioni väljamaksmise seisma pannud. Selle peale on kindral-major Kunnos'e lesk oma voliniku advokaat Teemandi kaudu Riigikohtus

protsessi alustanud, kuid Riigikohtus selle protsessi kaotanud. Tähendab, Riigikohtus ei ole tunnustanud seadusepärast kindral-major Kunnos'e perekonnale pensioni maksmist. Kui on midagi mitte seadusepärast tehtud, siis tuleks neil, kes mitteseadusepärast talitanud, vastutust kanda ja summad tagasi maksta. Et sellest lahti saada on esitatud valitsuse poolt seadus, millele tagasiulatav jõud antakse ja mille põhjal hakatakse perekonnale pensioni maksma kindral-major Kunnos'e surmapäevast, see on 17. aug. 1926. a. alates. Tähendab, tagantjärele fikseeritakse see summa, mis kindral-major Kunnos'e perekonnale välja makstud. See summa võib miljonitesse ulatuda. (V a h e l h ü ü e.) Meie teame, et tagasi nõutakse perekonna-abirahad, ja kui pension mitte seadusepärast välja makstud on, siis on õige, kui ka see tagasi nõutakse. Aga siin on mõjuvad ringkonnad seljaga, kes selleks kaasa aitavad, et pensioni mitte tagasi nõuda, ja pannakse seadus maksma tagantjärele. Meie oleme alati selle vastu olnud, et mitte niisuguseid seadusi maksma panna, mis tagasiulatava jõu omavad. Mina ei räägiks midagi, kui sel ajal, kui kindral-major Kunnos ära suri ja kus leiti, et seadus ei võimalda sarnast pensioni maksta, et vähemalt 5 aastat oleks pidanud teenima, oleks sel ajal tulnud Riigikogu ette ja esitatud seaduseelnõu, et tema teened on nii suured peale 1. detsembrist 1924, ja töö oli intensiivne, nõudis tervist, ja tervis ei pidanud vastu, mina arvan, et see oleks õige tee olnud. Aga nüüd, kus protsess on Riigikohtus kaotatud, nüüd tulla Riigikogusse ja nõuda pensioni isiku perekonnale, kes vabadusesõjas ei ole olnud, see on haavav vabadusesõjalastele. Meil on palju vabadusesõjalasi läinud pensionile, kellele oli öeldud, et nende aeg pensioni saamiseks on välja teenitud, pärast aga, kui aega hakati uuesti välja arvama, siis leiti, et ei saa pensioni sel määral anda, kuidas alguses lubati, ja millise lootusega inimesed lahkusid kaitseväeteenistusest. Sarnane olukord ei ole igatahes mitte õiglane. Ja kui seda seadust lugeda praegu, siis igale kodanikule jääb mulje, nagu siin oleks kindral-major Kunnos'e perekonnale mingi uue pensioni määramisega tegemist. Aga see seaduse esimene osa „kuni 1. maini 1931,“ see on vana patu tagantjärgi heakstegemine. (V a h e l h ü ü e.) See tuleks tagasi nõuda sellelt kaitseministrilt, kes selle otsuse tegi, see on kindral Soots'ilt. (V a h e l h ü ü e.) Igatahes Riigikontroll peaks seletama, kellelt see tagasi nõuda tuleks, aga see pole õiglane, et pärast Riigikohtu otsust tullakse Riigikokku niisuguse seadusega, et päästa neid inimesi, kes süüdi

on. (V a h e l h ü ü e.) Võib-olla tuleks kontrolliit nõuda, aga minu seisukoht on sarnane, et siin riigikassa selle mitteseadusepärase tegevuse all mitte ei peaks kannatama. (V a h e l h ü ü e.) Edasi, kui meie vaatame, siis on seadus tagasiulatava jõuga, ja teiseks ei ole teada, kui palju see seadus meil riigikassast kulu nõuab. Rahaasjanduse komisjonis neid andmeid ei antud ja kui suur see summa on, mis aastate jooksul niiviisi välja makstud, seda ei tea. Niisuguse erandi tegemine viib meid väga libedale tee, loob väga halva pretsedendi. Kui see seadus saab vastu võetud kindral-major Kunnos'e perekonna kohta, võib-olla leidub teisi kaitsevaelasi, kes Eesti vabaduse sõjast võtnud osa ja kellel mõni päev, aasta, poolteist aastat puudu jäänud pensioni väljateenimisest, et ka võib-olla need tulevad ja nõuavad ja ütlevad, et nende teened ei ole sugugi vähemad, kui kindral-major Kunnos'e teened. Kas siis Riigikogu peab ka siin erandeid tegema? Ma arvan, et erandite tegemine viib libedale tee. Meil on kaitsevæe pensioniseadus vastu võetud ja erandeid on tehtud ainult neile, kes selle seaduse alla ei mahtunud, nagu Inglise lendurile. Aga mispärast meie hakkame erandeid tegema neile, kes kaitsevæe pensioniseaduse alla käivad? Sellelt seisukohalt, mitte maha salates kindral-major Kunnos'e teeneid, vaid et erandite tegemine ei ole õiglane, sellepärast ei saa ka käesoleva seaduseelnõu poolt hääletada.

J. Soots: Lugupeetud rahvaesindajad! On ju alaline nähtus, et iga seaduse lõplik tõlgitsemine kujuneb alles siis välja, kui tema käsitamisel kõik paragrahvid on Riigikohtus tõlgitsemisel olnud. Enne seda võib teda ikkagi tõlgitseda mitmel viisil, nagu seda ka praktika on näidanud. Ma ütlen rohkem, Riigikohus ise on ka analoogiliste asjade juures seadust ükskord nõndaviisi ja teinekord teistviisi tõlgitsenud, nii et ka seal pole kõik otsused ühesarnased.

Mis puutub käesolevasse seadusesse, siis juhiksin tähelepanu sellele, et erandeid pensionide määramise juures on tehtud ka teistele. Härra Fuks ütles õieti, et need, kellele antakse pensioni eriseadusega, ei ole käinud pensioniseaduse alla. Praegusel juhul on tegemist ka erandiga, sest Riigikohus on öelnud, et tema ei käi pensioniseaduse alla ja sellepärast võib pensioni määrata ainult eriseadusega. Kui aga Riigikohus oleks öelnud, et käib pensioniseaduse alla, siis ei oleks seda seadust tarvis olnud. Kui arvatakse, et see õige ei ole, et pensioni hakatakse maksuma kindral-major Kunnos'e surmapäevast, siis tuleb märkida, et kõik pensionid, mis

on määratud eriseadusega, on määratud selle inimese surmast peale, kelle teenete eest pensioni saadakse.

Kui käesoleval juhtumisel see vaheaeg on veninud pikemaks, siis selle tõttu, et on olnud omalajal arvamisel, et Kunnos'e perekond käib pensioniseaduse alla. Kuna nüüd on küsimus selgitatud, otsusele jõutud, ja viimne instants, Riigikohus, on öelnud, et Kunnos'e perekond ei käi pensioniseaduse alla, siis tulid sellest vastavad järeldused teha. (V a h e l h ü ü e.) Teie küsite: Missugune järeldus? Härra Fuks arvab, et kõige lihtsam järeldus on, et pensioni ei anta. (V a h e l h ü ü e.) Kindral Soots'ilt Teie enne nõuda ei saa, kui olete lesenaise varanduse maha müünud. Maksev seadus on meil niisugune, et kui keegi on saanud raha palgana või pensionina, siis kõigepealt nõutakse sellelt, kes on raha saanud. Kui see ei suuda maksta, siis hakatakse teiselt poolt peale, nimelt kõigepealt sellest, kes raha välja maksnud, siis, kes korralduse teinud j.n.e. Olge lahked, hakake siis lese käest pensioni sisse nõudma... (V a h e l h ü ü e.) Niisuguseid lesknaisi ei ole palju, kelle mehel sarnased teened on.

Edasi tahaksin juhtida tähelepanu sellele, et meil on küllalt juhuseid, kus pensionisaamiseks ei ole inimestelt nõutud aja väljateenimist, vaid pension on määratud arstliku komisjoni otsusel, kui inimene on teenistusekohuste täitmisel viga saanud, sarnaseid pensione on maksetud ja maksetakse praegu. Ja käesoleval juhul on arstid öelnud, et kuigi Kunnos ei ole aega täis teeninud, aga teenistusekohuste täitmine on tema peale niivõrt mõjunud, et tema seda aega ei ole üle elanud. (V a h e l h ü ü e.) See on arstliku komisjoni arvamine. Arstide otsused on ikka enam ehk vähem oletused. Ega arst ei saa absoluutselt öelda, et see ehk teine oleks tingimata surnud või elanud. Meie oleme küllalt kuulnud juhuseid, kus arst ütleb, et jääb elama, aga inimene ei jää elama, ja ütleb, et inimene sureb, aga jääb siiski elama. Nii on ka arstliku komisjoni otsus ikkagi arvamine, ta võib ekslik olla, ta võib ka õige olla.

Ma ei tahaks pikemalt selle küsimuse juures peatuda, tahaksin vaid märkida, et Kunnos'e lesk on esitatud väikesele pensionile; kui tal tõesti seaduse järele õigus oleks saada olnud, siis peaks ta palju suurema pensioni saama. Temale on väike pension määratud. Ta on teie ees täiesti kaitseta. Kõige suuremad võimumed — meie Riigikontroll ja Riigikohus — on selle lesenaise pannud labaluu peale. Ma tahan sellega öelda, et see lesknaine on otsinud kohtus abi, arvates, et temal on õigus pensioni saada, aga temale on öel-

dud, et tal õigust ei ole. Ta on täiesti ilma kaitseta. Teie arusaamine ja südametunnistus peab otsustama, kas annate sellele lesele pensioni, või ei anna.

J. F u k s: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina küll ei tahaks oletada sarnaselt, kui härra Soots, et enne ei ole seadused selged, kui kõik paragrahvid on Riigikohtus olnud. See on väga halb atetsatsioon seaduseandlikule kogule ja meie juristidele, kes seaduseandlikus kogus istuvad, kui kõik paragrahvid peab Riigikohus seletama. (V a h e l h ü ü e.) Juristid on seaduse tegemise juures, ja ma ei ole kuulnud, et juristid oleksid seadust tehes öelnud, et las Riigikohus seletab. Nii see asi siiski ei ole. Aga on ju üksikuid juhu-seid olnud, kus Riigikohus on öelnud, — aga kaitseväelaste pensioniseaduse § 50 punkt a. järgi, kus nõutakse viieaastast teenistust, kindral-major Kunnos'e perekonnal pensioniõigust ei olnud. Ja kui siin öeldakse, et see vaene lesk on pandud labaluude peale Riigikontrolli või kas Riigikohtu poolt, aga peab ütleva, et selle vaesel lehel oli hea advokaat, nimelt endine Riigivanem härra Teemant. Kui ta ei viinud Riigikohtus seda asja läbi, siis viib ta selle läbi Vabariigi Valitsuses ja Riigikogus, nimelt tehakse sellekohane seadus. Kas ka teistel advokaatidel see võimalus on, see on küsitav. Ütlesin juba, et meil on vabadusesõjalasi, kellele pensionisaamise ajast on puudu ainult mõned päevad, näiteks major Tuksam. Mispärast seda mõnda päeva ei kingita? Pean ütleva, et see seadus on halb pretседent. Meie riigis on palju vaeseid inimesi, kes toetust ei saa ja tööpuuduse all kannatavad. Kui aga siin võetakse kätte ja tagantjärele kinnitatakse seda, mis omalajal seadusepärast tehtud ei ole, siis ei ole see õige. Omalajal põhjendati kindral-major Kunnos'e perekonnale pensioni väljamaksmise otsust sellele, vaadake, arstliku komisjoni oletus oli seesugune. Härra Soots arvab, et komisjoni otsused on oletused. Kui komisjoni ette läheb liht reamees, kes haigeks on jäänud tema enda arusaamise järele teenistusekohuste täitmisel, siis on komisjoni otsused väga valjud, ja vähe on haigusi, mis tunnistatakse saaduks teenistusekohuste täitmisel; näiteks tiisikus. Iialgi ei saa riigiteenija tõendada seda, et ta on haiguse saanud teenistusekohuste täitmisel. Seda ei ole tõendanud kaitseväge arstlik komisjon kindral-major Kunnos'e kohta, et vähjatõbi, millesse viimane suri, oleks kohustetäitmise juures saadud. Vaid arstlik komisjon on siiski leidnud, et kuigi selle haiguse tekkimist ei saa lugeda otsekohe olenevaks ametikohuste täitmisest, siis on ometi, nagu arstidki tõendavad, vastuvaidlematult õige, et

maksva riigikorra kaitsmisest tingitud erakordselt rasked tööolud haigusekäiku mõjutasi kiirendavalt. See on oletus ja poleks see mitte oletus olnud, vaid arstliku komisjoni täielik otsus, siis arvan, et Riigikohus ei oleks ümber lükanud senist pensionimaksmise korda. See loob halva pretседendi. Kindlasti võivad pärast tulla teised riigiteenijad ja kaitsevaelased, kes on vabadusesõjast osa võtnud, ja nõuda, et ka temale tehakse erand.

Aruandja K. T o n k m a n (lõpusõna): Austatud Riigikogu liikmed! Rkl. Fuks tõi ette, et rahaasjanduse komisjonis ei ole antud andmeid selle kohta, kuipalju see pensioniseadus on riigikassast raha nõudnud ja veel nõudma saab. (V a h e l h ü ü e.) Ja ütlesite seda. Edasi ütles rkl. Fuks, et nad hääletavad selle seaduse vastu. Kui seadus oli rahaasjanduse komisjonis arutusel, siis ei nõudnud koonduse rühma liikmed, kes rahaasjanduse komisjonist osa võtavad, ei miskeid andmeid, vaid hääletasid komisjonis seaduse poolt. Missugused teened on kadunud kindral Kunnos'el, seda komisjonis küsiti, millele lahkesti vastati — valitsuse esindaja, ja minu kui aruandja poolt. Ja sellega jäid komisjoni liikmed rahule, isegi koonduse rühma liikmed hääletasid esimesel lugemisel seaduse poolt. (V a h e l h ü ü e.) Edasi asuti teisele lugemisele. Teisel lugemisel ei teinud ükski komisjoni liige, ei ka koonduse erakonda kuuluvad komisjoni liikmed ühtki parandust ega vaieldud seadusele vastu. Kõik hääletasid teisel lugemisel selle seaduse poolt. Sel põhjusel tegin ettepaneku kolmandat lugemist mitte pidada, sest selle seaduseelnõu juures ei ole mingit parandust tehtud ega ei ole ka seaduse vastu vaieldud. Nii oli lugu, kuidas see seadus komisjonis oli. Kui rkl. Fuks tuleb siia ja üht ja teist veel ette toob, siis oleks võinud ta seda komisjonis teha, nüüd aga ütleb ta, et andmete puudusel ei ole võimalik seda seaduseelnõu vastu võtta, et see loob halva pretседendi. See ei ole mitte õige, vaid mina kui aruandja kandsin komisjonis ette Vabariigi Valitsuse poolt esitatud andmed, ühes seaduseelnõuga, mida kindral Soots oma seletustega sel korral veel täiendas. Eelnõu põhjendus on lühidalt ja väga selgelt Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõu seletuskirjas ette toodud, mida ma siinkohal veel ette kannan Riigikogule teadmiseks:

„Kindral-major Kunnose teened Sõjaringkonnakohtu esimehena on silmapaistavad. Vabariigi algaastail ettetulnud arvukad kommunistide suurprotsessid nõudsid temalt tugevat jõupingutust. Töö oli äärmiselt vaevarikas nende protsesside ulatuse, mitmekesisuse ja keerukuse tõttu.

Eriti närvekurnavaks kujunes see töö 1924. a. 1. detsembri sündmuste tagajärgede likvideerimisel.

Samal ajal tulid esmakordselt ilmsiks ka kindral-major Kunnose juures vähjatõppe haigestumise tundemärgid. Kuigi selle haiguse tekkimist ei saa lugeda otsekohe olenevaks ametkohuste täitmisest, siis on ometi, nagu arstidki tõendavad, vastuvaidlematult õige, et maksva riigikorra kaitsmisest tingitud erakordselt raske tööolud haiguse käiku mõjutasid kiirendavalt ja et kindral-major Kunnose surm järgnes paar kuud enne pensioni seaduses ettenähtud viieaastalise tähtaja täitumist just tema agara teenistuskohuste täitmise tagajärjel.

Kõike seda arvesse võttes oleks õiglane kindral-major Kunnose perekonnale määrata pension ühesugustel alustel teiste kaitseväelaste perekondadega.

Sellele seletuskirjale ja andmetele ei vaieldud komisjonis vastu, ja oldi ühe-meelselt seaduse vastuvõtmise poolt. Sellespärast julgen Riigikogule teha ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta ja mitte arvesse võtta seda, mida rkl. härra Fuks ette tõi.

J. Fuks (fakt. märk.): Faktilise märkusena peaksin õiendama kolme asja. Nimelt aruandja tähendas, nagu ei oleks vaieldud selle seaduseelnõu vastu komisjonis. Kõigepealt rkl. härra Hasselblatt näitas komisjonis, kui halva pretsedendi loob see seadus. Peale selle põhimõttelikult olime meie selle seaduse vastu, ja nii mina kui minu rühmakaaslane hääletasime I ja II lugemisel eelnõu vastu, ei teinud aga parandusi ja ei nõudnud III lugemist. (Vahelhüüe.) Mille poolt? Ma tean ise, härra Laarman, mille poolt ma hääletanud olen. Igatahes mina hääletasin seaduse vastu.

V. Hasselblatt (fakt. märk.): Faktilise märkusena pean tähendama, et ad hoc seadused, erandlikud seadused, mitte soovitavad ei ole; soovitsin rahaasjanduse komisjonis teist teed otsida kindral Kunnos'e perekonna eest riiklikuks hoolekandmiseks, kusjuures seletasin, et kui teisel teel ei ole võimalik seda asja lahendada, siis olen muidugi selle seaduseelnõu poolt.

Aruandja K. Tonkman (fakt. märk.): Faktilise märkusena pean tähendama, et on täiesti õige, et koonduse rühma liikmed Kuris ja Fuks hääletasid seaduseelnõu I lugemisel vastuvõtmise poolt.

R. Kuris (fakt. märk.): Ma imestan selle aruandja häbematuses juures. Ütlen,

olen selle seaduseelnõu vastu olnud ja olen seda ka praegu.

Juhataja: Rkl. Kuris! Teie tarvitasite sõna faktiliseks märkuseks selleks, et öelda aruandjale haavavaid sõnu. Sellespärast teen Teile märkuse.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

Juhataja: Riigikogu asub vahelejäädud 2. päevakorra-punkti juurde.

## 9. Avalikkude algkoolide seadus — III lugemisel.

Haridusekomisjoni aruandja A. Sõster.

Juhataja: III lugemisel jätan ära seaduseelnõu paragrahvide teksti ettekandmise, samuti kui II lugemisel, ja hääletan seaduseelnõu peatükkide viisi.

(Pealkiri.)

Aruandja A. Sõster: Seaduseelnõu on II ja III lugemise vahel redaktsiooni komisjoni poolt läbi vaadatud. Sellespärast esitan seaduseelnõu III lugemisel ühes redaktsiooni komisjoni poolt tehtud parandustega.

Pealkiri võetakse vastu.

(I peatükk. §§ 1—7.)

Aruandja A. Sõster: Ainult seaduse alguses on nimetatud avalikud algkoolid, kuna edaspidi on sõna „avalik“ ära jäänud. See on sellespärast, et pealkirjas on nimetatud „avalik algkool“ ja nii tuleb mõista igalpool seaduse piires algoole avalikkudena.

§ 10 juures tuleb lauset „omavalitsuse ettepanekul“ mõista nii, et omavalitsuse all ei ole mõeldud vallavolikogu, vaid omavalitsuse täidesaatvat organit, vallavalitust.

M. Vesterblom: Luban enesele korrata, mida juba II lugemisel § 3 juures tähendasin. Nimelt panen ette,

§ 3 viimne lause vastu võtta järgmiselt: „Kui ei jõuta kokkuleppele, on õppekeel lapse kodune keel, mida ta paremini valdab.“

Pedagoogilisest küljest tõin juba viimane kord ette, kuidas see on takistav, kui määratakse õppekeel, mida laps ei mõista. § 9 juures tuli ilmsiks üleliigne ballast, ja sama ballast saab veel raskemaks, kui laps satub võõrasse kooli, kus ta seda keelt ei valda.

Teisest küljest tuleb seda küsimust põhimõttelikult arutada. Siin eelistatakse üht rahvust, kuid teised jäävad tahaplaanile. Meie põhiseaduse järgi on kõik rahvused üheõiguslikud, ja kui siin selle küsimuse juures, näiteks üks on eestlane ja teine muulane, siis teisel ei ole kokkuleppe saavutamiseks midagi öelda, üks lihtsalt dikteerib. (V a h e l h ü ü e.) Siis oleks põhiseaduses pidanud öeldama, et eestlastel on selles suhtes ainuõigus. See tuletab väga palju meelde venestamise seadust omalajal, kui oli võitlus õigeusu ja luteriusu vahel ja millal ei lubatud segaabieliid. Hiljem anti seadus välja, et õige- ja luteriusulised võivad abielluda, kuid lapsed sellest abielust pidid õigusulisteks jääma.

Toetan oma ettepanekut selles mõttes, et see parandus annab vähemusrahvustele need õigused, mis põhiseaduses ette nähtud.

Aruandja A. Sõster (lõpusõna): Haridusekomisjoni seisukohad on avaldatud seaduses, ja rkl. Vesterblom'i ettepanekuga ühineda ei saa.

M. Vesterblom'i ettepanek lükatakse tagasi.

I peatükk — §§ 1—7 — võetakse vastu.

(II peatükk. §§ 8—18.)

Juhataja: § 9 kohta on ettepanek võtta see vastu, nagu rkl. Kask selle II lugemisel esitas, see on järgmisel kujul:

„Koolikohustus kestab algkoolis kas kuni kursuse lõpetamiseni või — mittelõpetamise korral — kuni 15 aasta vanuseni. Õpilased, kes on saanud 15 aastat vanaks õppeaasta kestusel, peavad käima koolis kuni selle õppeaasta lõpuni.“

Rkl. Kase ettepanekut kordab rkl. Salum.

Aruandja A. Sõster (lõpusõna): Vaidlen rkl. Salum'i ettepaneku vastu samadel põhjustel, mis teisel lugemisel ette kandsin.

Juhataja: Selle ettepaneku salast hääletamist nõuab 10 Riigikogu liiget. Palun sedelid välja jagada. (Hääletatakse.) Rkl. Salum'i ettepaneku poolt on 31 häält, vastu 31 häält, erapooletuid 3 häält. seega on ettepanek tagasi lükatud.

II peatükk — §§ 8—18 — võetakse vastu.

(III peatükk. §§ 19—35.)

C. Schilling: Austatud Riigikogu liikmed! Teisel lugemisel Riigikogus sai

kahjuks tagasi lükatud ettepanek, mis meie rühma poolt tehtud oli, nimelt § 22 juurde võtta veel üks väike lõige. Asi seisab selles, et selle printsiibi vastu, mis § 22 läbi viidud, meie ei vaidle. See on täitsa võimalik ja võib-olla otstarbekohane, kuid see ei vasta vähemusrahvuse koolioludele. Asi seisab selles, et meie koolivõrk ei ole nii tihe, kui ütleme Eesti koolidel, ja ei ole kerge õpilast ühest koolist teise üle viia, sagedasti on see täiesti võimata. Ma ei tea, mispärast lugupeetud aruandja viimane kord sellele ettepanekule vastu vaidles, ja need põhjendused, mis ta ette kandis, ei paista elust võetud olema. Need olid enam-vähem teoreetilised mõtted. Käesolevas seaduses on võimalus ette nähtud, et algkoolides vähese õpilaste arvuga ja ühe klassikomplektiga, I algkooli klass mitte iga aasta, vaid üle aasta avatakse, ja seepärast teoreetiliselt ühes klassikomplektis mitte rohkem kui 3 klassi olla ei vaja. Sealjuures on aga koolikohustus kõigi laste kohta, kes kooli varem ei lõpeta, kuni 16. eluaastani kindlaks määratud. Seepärast võib juhtuda, et ühes väikeses koolis on tarvis rohkem kui 4 klassikomplekti, näiteks kui õpilane teiseks aastaks klassi jääb. (V a h e l h ü ü e.) Aga see ei ole mitte kooskõlas meie võimalustega. Nüüd üle viia neid õpilasi ühest linnast teise on meile rahalises suhtes täitsa võimata.

Mina kordan veel kord seda ettepanekut, mis järgmiselt kõlab:

võtta § 22 viimse lõikena: „Erandliselt võib vähemusrahvuste koolides koondada ühes klassikomplektis ka 5—6 klassi, kusjuures kõrgem lubatud õpilaste arv oleks 32.“

Meie millalgi ei ole oma nõudmistega kaugele läinud, ja see palve tuleb kultuur-omavalitsuse poolt, tema on seda läbi kaalunud ja pole leidnud teist teed, kui siiski veel paluda seda vastu võtta.

Ettepanek lükatakse tagasi 25 häälega 15 hääle pooltolemisel.

III—X peatükk — §§ 19—93 võetakse vastu.

Seaduseelnõu tervesisu võetakse vastu korraga redaktsiooni komisjoni andmata.

## 10. Tallinna tehnikumis õppijaile kaitseväetenistusse ilmuniseks ajapikenduse andmise seadus — I lugemisel.

Riigikaitse komisjoni aruandja E. Joonas: Kaitseväetenistuse seaduse § 20 ja § 48 p. 5 alusel antakse meil õpilastele kaitseväetenistusse ilmuniseks ajapikendust, kuid teatava vanuseni. Kui õpilane vahepeal ei ole oma tööd õppeasu-

tuses lõpetanud, siis peab ta oma õppetöö katkestama ja teenima kaitseväes sundaja ning pärast seda jälle jätkama oma õppetööd. Nii tegelikult sünnibki kõrgemates koolides. Nüüd on aga Tallinna tehnikumi suhtes tekkinud eriline olukord, nimelt 1928. aastal on vastu võetud Tallinna tehnikumi seadus, mille alusel see õppeasutus tuleb likvideerimisele. Sama seaduse põhjal on Vabariigi Valitsus määranud Tallinna tehnikumi likvideerimisele, ja likvideerimise tähtajaks on 1. august 1933. Need Tallinna tehnikumi õpilased, kes peaksid astuma kaitseväge sundaega teenima tänava ja tuleval aastal ja selle tagajärjel katkestama oma õppetöö, sautsid seisukorda, kus nad lõpetades kaitseväeteenistuse, ei saa enam jätkata oma õppetööd selles õppeasutuses, sest vahepeal see likvideeritakse. Riigikaitse komisjon aga leiab, et seesuguse olukorra tekimine ei ole soovitatav, sest inimesed jääksid pooliku haridusega, ja sellepärast poolikab riigikaitse komisjon valitsuse poolt esitatud seaduseelnõu. Riigikaitse komisjon on aga oma poolt teinud seaduses ühe paranduse, nimelt § 1 lõppu võtnud sõnad: „kuid mitte hiljemini kui 1. augustini 1933.“ Selle paranduse pidas riigikaitse komisjon tarvilikuks seepärast, et Tallinna tehnikumi likvideerimise seaduse põhjal on valitsusele antud õigus määrata likvideerimise tähtaega. Esialgu on — nagu tähendasin — valitsus likvideerimise tähtajaks võtnud 1. augusti 1933, kuid valitsus võib seda tähtaega veel pikendada, kui tarvilikuks peab ja hoopiski ära muuta, ning likvideerimise määramata aja peale edasi lükata.

Riigikaitse komisjon leiab, et kui sel juhtumisel tehnikumi õpilastel kestaks automaatselt ajapikendus edasi, siis seab see need õpilased teiste õpilastega võrreldes eesõigustatud seisukorda. Praegu teavad kõik tehnikumi õpilased, et nad peavad 1. augustiks 1933 tehnikumi lõpetama ja nad peavad oskama oma õppetööd nii korraldada, et oma õppetööga selleks tähtajaks valmis jõuaksid. Sellepärast ei tohiks ka nendele antav sõjaväeteenistuse ajapikendus ulatada üle 1. augusti 1933.

Riigikaitse komisjoni nimel teen ettepaneku,

käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmenäevalse vaheajata I ja II lugemise vahel.

#### 11. J. Fuks'i sõnavõtmine isiklikus asjas.

J. Fuks: Isiklikus asjas sõna võttes pean õiendama järgmist asjaolu. Nimelt kindral-major Kunnos'e perekonna pensioniseaduse uuures toonitas komisjoni

aruandja rkl. Tonkman, et mina olevat komisjonis seaduseelnõu poolt hääletanud. Mul on käes rahaasjanduse komisjoni protokoll selle seaduseelnõu arutamise kohta, kust selgub järgmist: „V. Hasselblatt: Mina pooldan kindral Kunnos'e pensioni määramist, kuid leian, et see küsimus tuleks lahendada teisel teel, kuna see piinliku pretsedendi looks, kui ühele teenetega isiku perekonnale pensioni antakse eriseadusega, teiste aga üldise seaduse alusel. Tuleks eripensioni maksmiseks luua eriasutus (Stiftung).“

J. Fuks toetab V. Hasselblatt'i seisukohta. Juhib tähelepanu sellele, et paljudel vabadusesõjast osavõtnutel on pensioniajast ainult mõned päevad puudu jäänud, mille tagajärjel nad pensioni ei saa. Ei ole soovitatav nüüd uut pretsedenti luua.“

II lugemisel olen sõna võtnud ja see on protokolleeritud järgmiselt: „J. Fuks: Eriseadusega pensioni on määratud senini Poska ja Kuperjanovi perekondadele nende suurte eriliste väljapaistvate teenete eest. Kindral-major Kunnost ei saa teenete poolest nende meeste kõrvale seada. Sellepärast ei saa mina isiklikult selle seaduse poolt hääletada.“ Ja hääletasin vastu. (V a h e l h ü ü e.) I lugemisel hääletasin vastu, kahjuks ei ole protokollis hääletamisel hääled protokolleeritud. (V a h e l h ü ü e.) Teie, kogumehed, ei usu ka seda, mis must valgel on.

#### 12. Riigikogu kodukorra muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Koosseisu ja kodukorra komisjoni aruandja A. Rei: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduse sisu on ette ära määratud vanematekogu poolt, kes 5. mail s. a. Riigikogu juhatuse ettepanekul arutas küsimust, kuidas saavutada kokkuvõtte Riigikogu väljaminekutes. Leiti, et seda on võimalik teha, vähendades rkl-te komisjonide tasu. Vastavalt vanematekogu seisukohale on juhatuse poolt kokku seatud käesolev seaduseelnõu. Koosseisu ja kodukorra komisjon vaatas selle läbi ja ühines vanematekogu seisukohtadega ja motiividega, võttes selle vastu ilma parandusteta. Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmenäevalse vaheajata I ja II lugemise vahel.

#### 13. Riigikogu kodukorra § 126 muutmise seadus — koosseisu ja kodukorra komisjoni ettepanek.

Koosseisu ja kodukorra komisjoni aruandja A. Rei: Lugupeetud Riigikogu



liikmed! Põllumeeste, asunikude ja väikemaapidajate koondus esitas 2. mail s. a. seaduseelnõu, mis käsitas neidsamu küsimusi, millised on lahendatud praegu I lugemisel vastuvõetud seaduseelnõus. Kuna komisjonis oli kaks paralleelneelnõu, üks formuleeritud ja esitatud Riigikogu juhatusel poolt, vastavalt vanematekogu seisukohale, ja teine — põllumeeste, asunikude ja väikemaapidajate koonduse rühma poolt, siis, võrreldes neid mõlemaid, komisjon otsustas muutmatult vastu võtta Riigikogu juhatusel poolt esitatud seaduseelnõu, kuna teise seaduseelnõu kohta esineda ettepanekuga — võtta see arutamisel ära. Sellepärast toetan komisjoni ettepanekut,

Riigikogu kodukorra § 126 muutmise seadus (põllumeeste, asunikude ja väikemaapidajate koonduse Riigikogu rühma ettepanek 2. V 1931, seadus nr. 254) arutamisel ära võtta.

Ettepanek võetakse vastu.

#### 14. Rahvusvaheliste tüliküsimuste rahulikul teel lahendamise kohta käiva üldaktiga ühinemise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Re i: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rahvasteliidu täiskogu poolt võeti 26. septembril 1928. aastal Rahvasteliidu julgeoleku komitee poolt väljatöötatud kavade hulgas muu seas vastu niinimetatud üldakt rahvusvaheliste tüliküsimuste rahulikul teel lahendamise kohta. Selle üldaktiga on meie Vabariigi Valitsus otsustanud ühineda. Üldkomisjon kaalus seda seaduseelnõu ja leidis, et meil ei ole ühtki põhjust hoiduda ühinemast selle üldaktiga, kuna Eesti kui väikeriik on huvitatud nendest rahvusvahelistest korraldustest, mis aitavad rahvastevahelist pinevust lahendada rahulikul teel. Seepärast üldkomisjon ühines Vabariigi Valitsuse seletuskirjas toodud põhjustega, ja komisjoni nimel teen ettepaneku,

käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

#### 15. Vähemusrahvuste kulturomavalitsuse seaduse §§ 5, 9 ja 24 muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja V. Hasselblatt: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vähemusrahvuste kulturomavalitsuse seadus võeti omalajal vastu raamiseadusena, ja kõigile Riigikogu liikmetele oli

tol ajal selge, et hiljem või varem tuleb seda raamiseadust täiendada, ja kogemuste põhjal üksikküsimustes ümber töötada. Sellel alal on eeltööd tehtud Saksa kulturomavalitsuse poolt rohkem kui 5 aastat, ja sellekohane seaduseelnõu on välja töötatud ning Vabariigi Valitsusele üle antud seisukoha võtmiseks. See seaduseelnõu ei ole aga niivõrt küps, et seda võiks siin arutada. Antud seaduseelnõu käsitab organisatoorilisi küsimusi, nimelt kolm paragrahvi. § 1 ta loob võimaluse üksikutes maakondades 2 kultuurhoolekogu asutada. Seni oli neid ainult üks. Seega on praktiliselt võimalik ka Narvas Rakvere kõrval kultuurhoolekogu asutada. § 9 on ette nähtud, et 18 aastat vanaks saanud kodanikud, kelle mõlemad vanemad on rahvusnimekirjas, kantakse üle, ilma et nad peaksid eraldi sisse möllima täiskasvanute rahvusnimekirja, mis tekitaks ilmaaegset kirjavahetust ja kantseleitööd.

§ 24 on ette nähtud, et kultuurnõukogu valitakse neljaks aastaks. See viimane paragrahv on üks, mille kohta olid vaidlused, nimelt et kulturomavalitsuste aega kindlaks määrata. Üldkomisjonis võeti vastu 3 aasta asemele 4 aastat. Kaubandus-tööstuskojas on 5-aastane legislatuurperiood ja põllutöökojas on ette nähtud 4-aastane legislatuurperiood. Nad on ka mõlemad isikuõiguslikud, mitte territoriaalomavalitsused. Ma loen oma kohuseks alla kriipsutada neile Riigikogu liikmetele, kellel oli kahtlus, et see võiks pretседениks olla, et seda kartust ei ole tarvis olla.

Ma teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

Vaheaeg kl. 18.51 min. — kl. 19.14 min.

#### 16. Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse väljatöötamise erikomisjoni aruandja J. Uluots.

Pealkiri võetakse vastu.

(Sissejuhatus ja § 37.)

O. Kask: Lugupeetud Riigikogu liikmed! See paragrahv eelnõus, § 37, oma esimeses kolmes lõikes puudutab põhiseaduse muutmise eelnõu kohta käivat rahvahääletamist. Need kolm lõiget on üksteisega ühenduses, ja sellepärast lubatagu, et ma peatan nende kolme juures korraga. Mul oli juba au I lugemisel selle põhimõtte

vastu vaielda. See põhimõte, mis siin selle paragrahvi esimeses kolmes lõikes tahtakse maksma panna, nimelt sundhääletamine, on täitsa vastuvõtmata. Ei saa ette kujutada, et meil, kus meil on vabariik, Eesti rahvas kui vaba rahvas on käsutatud valimiskasti juurde, kus ta põhiõigusi riivatakse, kitsendatakse ja talle kohuseks tehakse, kui vabale rahvale, kui peremehele, kui suveräänsele rahvale ta sulase — Riigikogu — poolt seadusandlikul teel sarnane norm, mis sisemisele tundele ja vabadusemõistele vastu käib. Meil ei ole neid erinevaid aluseid meie riigis, mis mõnes riigis olemas, kus sunduslik hääletamine maksma pandi. Meil on 90% ühtlast rahvast, kes on küllaldaselt kultuurne ja teadlik oma huvides. Meil ei ole mingit õigust karistuseks rahvale peale panna normi, et ta sunduslikult on kohustatud hääletamisele minema. Ka teaduslikult on seda probleemi väga palju käsitatud, ja just uuemaaja teaduslikud uurimised näitavad, et see ka otstarbekohasuse seisukohalt õige ei ole. Ma ei hakka siin pikemalt näiteid ette tooma, vaid peatun lühidalt nende faktide juures, mis seaduseelnõu kaasa toob sekelduste ja segaduste tekitamise mõttes.

Paragrahvi teine lõige ei ütle küllaldaselt ära vabandavaid põhjusi, ning sellega ühenduses tulevad igasugused segadused ja arusaamatused. Meie ei saa ette kujutada olukorda, kus inimesi karistatakse sellepärast, kui nad hääletamise ruumidest kaugemal ei asu, kui 50 kilomeetrit; on nad 48 või 49 kilomeetrit hääletamise ruumidest eemal, käivad nad karistuse alla. Meie peame arvestama ka seda, et see hääletamine võib tulla väga mitmesugustel aastaaegadel, näiteks kevadel jäälagunemise ajal j.n.e.

Siin tekib terve rida küsimusi, näiteks kuidas peab karistama hoolealuseid, kes alla 70 aasta vanad. Meil on aga küllalt inimesi, rahvast, kes hoolekandelt toetust saavad juba 50-, 60-, 65-aastaselt, väikesem protsent on neid, kes saanud 70 aastat vanaks. Nüüd aga karistatakse seda vaesemat kodanikkudekihti, kes ise toetust saab riigilt, rahatrahviga. kui ta valimisele ei ilmu ega hääletamisele ei lähe. Ja igal juhul peab tõendus olema. Kujutage ette, lugupeetud Riigikogu liikmed, kui siin on ette nähtud vabandavaks põhjuseks haigus, kehavigastus või lähema perekonnaliikme surm või raske haigus, samuti edasilükkamatu ameti- või kutsekohuse täitmine, siis kõik need kodanikud — siin on tegemist vähemalt tuhandetega, kui terve rahvas osa võtab — peavad esitama tõenduse selle kohta, et nad vabandaval põhjusel pole saanud osa võtta valimisest. Kõik need inimesed peavad mu-

retsema tõendusi arstidelt, perekonnaseisuametilt j.n.e. See on üks säärane ras-kuse tekitamine, mis millegagi õigustatud ega põhjendatud ei ole. Need on üksikud näited, mis ma ette tõin. Selge on see, kui 15—20% inimesi eemale jäävad, siis tingimata tegemist on ligi 100.000 kodaniku trahvimisega. Vaadake, lugupeetud Riigikogu liikmed, see ei ole naljaasi, kui valimistel peame 100.000 kodanikku trahvima. Täpset arvu oletada ei tea ja ei tea oletada juba sellepärast, et ühtki sarnast hääletamist ei ole selle uue seaduse põhjal veel olnud, aga tingimata siin suur protsent trahvimisi tuleb. Tuleb küsida, kas on see tarvilik, kas on seda tarvis meie riigis, kus on küllaldaselt kultuuriline rahvas, kes selle vabaduse ise on omale kätte võidelnud, et tema vabadust peab piirata, et trahvi kartusel teda sundida hääletamisele minema. Kas ei ole õige põhimõte, et põhiõiguste kasutamine kõrgema võimu teostamisel peab olema vaba otsustamine ja vaba hääletamine. See on rõhuv as enamuses igalpool nii. Mispärast peame meie siis teist rada käima, kui meil selleks olulist vajadust ja põhjust ei ole? Sisuliselt seisukohalt ei kannata põhimõtteid, mis paragrahvi kolmes esimeses lõikes väljendatud, mingit arvustust välja. Teatava koalitsiooni kokkuleppel võite seda läbi suruda, läbi viia, aga ega see õiglane ei ole vaba rahva seisukohalt tema õiguste kitsendamise mõttes.

Mina tähendasin juba 1 lugemisel, et ka sisemiselt uus seadus sundpõhimõtte järgi ei võimalda seda, mis seaduseelnõu esitajad on mõelnud, samuti ka paranduseettepanekute esitajad, nimelt et terve rahvas osa võtab. Nimelt tehakse nüüd parandus, et kodanikkudel on võimalik ka erapooletuks jääda. Sellega tuleb ikkagi passiivne kodanikkudekiht ilmsiks, nii et sundhääletamise järgi on võimalik suur protsent passiivseid kodanikke, inimesi, kes ei taha kas poolt või vastu otsustada, ja seda võimaldab praegu kõnesolev seaduseelnõu. Ja kui meie siis näeme, et selle sundpõhimõtte juures on võimalik suurel osal jääda passiivseks, siis kaob peapõhjendus selle printsiibi oma riigis maksma panemiseks.

Ma ei taha rohkem üksikasjaliselt peatada selle juures, vaid teen ettepaneku, kolme esimese lõike asemel § 37 võtta vastav ettepanek, mis on sihitud vaba hääletamise poole ja kus on tahetud lihtsustada maksvat põhiseaduse muutmise korda. Teen ettepaneku:

§ 37 esimese, teise ja kolmanda lõike asemele võtta vastu järgmine lõige:  
„Põhiseaduse muutmise eelnõu, mis põhiseaduse § 88 alusel pannakse rahvahääletamisele, loetakse rahva

poolt vastuvõetuks, kui rahvahääletamisest võttis osa vähemalt pool hääleõiguslike kodanikkude arvust ja eelnõu poolt on rahvahääletamisest osavõtjate enamus.“

See tähendab, et pool kõigist hääleõiguslike kodanikkudest peab hääletamisele ilmuma, ja sellel juhtumisel otsustab lihthäälteenamus. (V a h e l h ü ü d e d.) Ma ütlesin, et kui hääletamisele ilmub pool hääleõiguslike kodanikkudest, siis otsustab lihthäälteenamus. (V a h e l h ü ü d e d.) Meil on teatud põhimõtted ja printsiip maksev, mille üle palju vaieldud, nimelt et põhiseadus ei ole harilik seadus, ja selle muutmise peab saama otsustatud kvalifitseeritud enamusega. (V a h e l h ü ü e.) Teil oli 25%. (V a h e l h ü ü e.) See ettepanek oli komisjonis ja lükati tagasi. (V a h e l h ü ü e.) Rkl. Soots, tööerakonna ettepanek oli niisugune, et põhiseaduse muutmisel Riigikogu oma seisukoha avaldab. Kui Riigikogu oma seisukoha avaldab enamusega, 51 liiget, siis otsustatakse rahvahääletamine lihthäälteenamusega. Kui enamuse poolt sisuliselt öeldi, et seda on paliudes riikides, aga meil pole võimalik seda läbi viia põhiseaduse järgi, siis ühinesin Hasselblatt'i ettepanekuga. Ja Hasselblatt'i poolt tehti ettepanek, mis paljundatud sai, ja mis Teile kui komisjoni esimehele teada. See esimeses osas sisaldas seda, mis ma praegu ette tõi. (V a h e l h ü ü e.) Saba oli palju raskem. Seal oli kvalifikatsioon peatükkide järgi, see oli vastuvõtmata, et liigitatakse osa ühe kvalifikatsiooni alla ja teine osa teise kvalifikatsiooni alla. Meie teatasime, et meie ettepaneku esimest osa pooldame, ja et see ettepanek annab võimaluse palju kergemat kvalifikatsiooni läbi viia ja aitab seda raskust, mis seaduses on, kergendada. Need inimesed, kodanikud, rühmad, kes praegust põhiseadust pooldavad ja uuele vastu on, kui näiteks pannakse rahvahääletamisele liiga suure võimupii-riiga president ja Riigikogu võimu piiratakse j.n.e., siis on neil tee passiivseks jääda ja vastu olla sel teel, et nad hääletamisest mitte osa ei võta.

Nii et siin on lihtsustatud siiski palju seda praegumaksvat rasket seisukorda.

Edasi tahaksin ma juhtida tähelepanu sellele, et eelviimane lõige on selles seaduseelnõus jäänud vana, praegumaksvast seadusest. Kui aga nüüd põhiseaduse kord lihtsustatakse, ja eelnõu järgi otsustab lihthäälteenamus, ja edasi on lihtsustatud ka rahvahääletamisele tulevate seaduseelnõude hääletamise kord, kus otsustab lihthäälteenamus, siis on täitsa vastolus eelviimane lõige, ja see peaks ka kergema kvalifikatsiooni alla viidud saama. Seal on öeldud, et kui teatud seadus Riigikogu

poolt vastu võetud, ja kui vastav osa Riigikogu liikmeid ehk rahvast ei ole sellega nõus, ja kui see seadus viiakse rahvahääletamisele, siis see seadus loetakse tagasilükatuks, kui vähemalt pool eelmise Riigikogu valimistest osavõtjaid selle seaduse vastu on. Komisjonis toetasid minu paranduse-ettepanekut ka mitmed teised rühmad, kuid väikese enamusega võeti vastu rkl. Rei ettepanek, mis sisult sama kui maksvas seaduses. Ma teen ka selle lõike kohta ettepaneku. Nimelt on selge, et Riigikogu seaduseandluse juures on kvorum 51 Riigikogu liiget. 51 Riigikogu liiget peab koos olema, kuid Riigikogu liikmete arv võib suurem olla, võib olla 80, võib ka olla 20. Seadus on vastu võetud, kui enamuse, kvorum, koos on. Sellepärast oleks loogiline, kui seadus, mis Riigikogu poolt tehtud, lükatase tagasi ka sama kvorum juures, nii et siin tuleks viia ühendusse see lõige loogiliselt sidemega, mis seaduseandluses on. Minu ettepanek oleks järgmine:

§ 37 neljas lõige võtta vastu järgmisel kujul: „Riigikogu poolt vastu võetud seadus, kui see põhiseaduse § 30 alusel rahvahääletamisele pannakse, loetakse rahva poolt tagasilükatuks, kui tema vastu hääletamisest osavõtjate enamus, kusjuures sel korral peab rahvahääletamisest osa võtma vähemalt pool hääleõiguslike kodanikkude arvust, kes võtsid osa viimastest Riigikogu valimistest. Teistsugustel rahvahääletamise tagajärgedel loetakse seadus rahva poolt vastuvõetuks.“

Need oleksid kaks parandust, mis ma palun Riigikogu vastu võtta.

A. R e i: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma teen käesoleva paragrahvi kohta kaks paranduse-ettepanekut: 1) teises lõikes trahvimääraks võtta mitte 5 krooni, vaid 10 krooni, nagu ka alamkomisjoni poolt oli ette pandud. Komisjon võttis 5 krooni, kuid mina tahan põhjendada, et 5 krooni liiga vähe on. Siin oli, võib-olla, teatud määrani eeskujuks eelmises Riigikogus arutamisel olnud ja väljatöötatud kava, millega taheti kõigist valimistest ja rahvahääletamistest osavõtmine teha sunduslikuks, misjuures trahvimäärana oli ette nähtud 1 kroon. Kui sundus pandaks maksma kõigi rahvahääletamiste ja valimiste kohta, siis oleks väike trahv põhjendatud. Kui aga teeme sunduslikuks vaid põhiseaduse muutmise eelnõude rahvahääletamise, siis peame silmas pidama, et põhiseaduse muutmised peaksid vististi jääma harva ettetulevateks, ja sellepärast ei tarvitseks trahv mitte liig väikene olla. Üldiselt ei ole mina küll mitte suurte trahvide sõber ega pool-

daja, kuid trahv peab siiski olema teatavas vahekorras asja tähtsusega. Kui trahvi maksimum on 5 krooni, siis tuleb meeles pidada, et alati ei määrata trahvi kõrgemal määral. Trahvi miinimumi ei ole ette nähtud. Trahvimääravad asutused ja rahukohtunikud võtavad trahvimääramisel kahtlemata arvesse trahvitava varendusliku seisukorra ja muud asjaolud, mis annavad põhjust trahvi määramiseks väiksemal määral. Maksimum, 5 krooni, on minu tundmise järele liig väike, kui silmas pidada asja tähtsust. Seepärast see norm, mille alamkomisjon vastu võttis, on otstarbekohasem. Tuletan meelde, et kohtud võivad tunnistajale, kui see kohustusse ei ilmu, määrata trahvi kuni 100 krooni.

Teine parandus käiks kolmanda lõike kolmanda lause kohta. Nimelt on selles öeldud: „Rahukohtuniku otsused on lõplikud“. Alamkomisjon ruttas tööga, ja eriti seda lauset põhjalikumalt ei kaalunud. Hiljem asja üle järele mõeldes tulin ma arvamisele, et ei oleks otstarbekohane käesoleval juhusel sisse seada seesugust erinevat korda, mida teistes administratiivkorras pealepandavaid trahve käsitavates seadustes ei leidu. Parem oleks jääda sama korra juurde, mis on maksimaalset pandud mitmes teises seaduses administratiivkorras määratavate trahvide suhtes. Sellepärast tuleks see lause kustutada ja paragrahv tuleks konstrueerida vastavalt teistele varem vastuvõetud seadustele. Teise lause lõpp tuleks kujundada umbes järgmiselt: „... trahvitaval, kellelt trahvi nõutakse politsei kaudu, on õigus 7 päeva kestel, arvates trahvikäsu kättesaamisest, esitada sissenõudmist teostava politseiasutuse kaudu kohalikule rahukohtunikule palve, asja läbi vaadata harilikus kohtu korras.“ Edasi tuleks juurde lisada uus lause: „Rahukohtunik võib süüdlasele määratud karistust ka suurendada.“ (V a h e l h ü ü e.) Teie, härra Kask, olete minu teada ülikoolis käinud, kuidas võiks rahukohtunik selle seaduse põhjal määrata aresti, kui seadus näeb ette, et süüdlasele võidakse määrata vaid rahatrahv kuni 10 kroonini? (V a h e l h ü ü e.) On ju ometi päevaselge, et kui rahukohtunik võib karistust suurendada, siis ikka ainult selle karistuse piires, mida tema seaduse järgi üldse võib määrata. Kui trahvina on ette nähtud rahatrahv 10 kroonini, siis peaks ometi igale mittejuristilegi olema selge, et siis ei või rahukohtunik määrata aresti, vangistust või surmanuhtlust.

Õiguse pärast võib-olla oleks ettevaatlikum, kui niisuguseid muudatusi ei võetaks vastu läbirääkimiste põhjal siin pleenumis. Oleks ehk parem anda need paranduse-ettepanekud komisjoni kaalumiseks, kuna ma

ei tahaks pretendeerida, et minu paranduse-ettepanekud ei vaja lähemat kaalumist. Sellepärast, kuna ma mitmelt poolt kuulen heakskiitvaid vahelhüüdeid selles mõttes, et asi antaks komisjoni uueks kaalumiseks, siis teen ma korra kohta ettepaneku, et minu paranduse-ettepanek komisjonis uuesti arutamisele tuleks.

J. S o o t s: Kui ma õieti aru sain, siis rkl. Rei tegi ettepaneku korra kohta, nimelt anda ettepanekud komisjoni kaalumiseks. Mina vaidlen selle vastu ja nimelt sellepärast, et nagu teie teate, see seaduseelnõu iseenesest on lühike, aga seda arutati komisjonis terve aasta, ning see ettepanek, mille rkl. Rei teeb, ei ole uudis, vaid see oli ka komisjonis arutamisel. (V a h e l h ü ü e.) Jah, viimane lõige on ainult redaktsiooniliselt uudis, aga sisuliselt arutati kõik läbi. Alamkomisjon võttiski trahvimääraks 10 krooni vastu, kuid komisjonis enamus lükkas selle tagasi ja asus seisukohale, et trahv peab olema 5 krooni.

Mis puutub sellesse, et lubada rahukohtuniku otsuse peale edasi kaevata, siis konkreetset ettepanekut rkl. Rei poolt komisjonis ei olnud, aga asja arutati siiski, kas lubada edasi kaevata rahukohtuniku otsuse peale või mitte. Ja asuti seisukohale, et esimene otsustaja on omavalitsus, teine — rahukohtunik. Kuna niiviisi on olemas kaks instantsi, siis komisjon jõudis arvamisele, et kahest instantsist 5-kroonilise trahvi juures oleks küllalt. Kuna seda komisjoni enamus on otsustanud, siis minule näib, et komisjon seda teisel viisil ümber ei otsusta, ja seepärast vaidlen komisjoni andmise vastu.

R. P e n n o: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina võtsin sõna rkl. Rei ettepaneku kaitseks, et küsimus anda tagasi Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse väljatöötamise erikomisjoni, kus see seadus on arutamisel olnud. Tahaksin veel tähendada, et see põhimõte, mida härra Rei oma parandusega tahab kätte saada, restaureerib harilikku administratiivkohtu pidamist. On arusaadav, et kui küsimus komisjonis kaalumisel ei olnud, siis see peaks sinna tagasi minema. Trahvide suhtes tahaksin tähendada veel, et kui trahvid määratakse rahalised, nagu praeguse seaduseelnõu järele, siis juhin sellele tähelepanu, et karistust saab ainult nende isikute suhtes teostada, kes ei oma vaesuseõigust. Tähendab, ühed kodanikud peavad kohustusi täitma, kellel seda vaesuseõigust ei ole, teised aga mitte. (V a h e l h ü ü e.)

A. A n d e r k o p p: Austatud Riigikogu liikmed! Ma pean tarvilikuks võtta

sõna poolt härra Rei ettepanekule, tähendab selle ettepaneku kaitsmise mõttes. Kui härra Rei ettepanek Riigikogus otsekohe sisuliselt kaalumisele peaks tulema, siis on ta vastuvõtmine minu arvates natukene kergemeelne ja seda järgmistel põhjustel: võib-olla, et härra Rei ettepanek täitsa korras on, mille kohta midagi öelda ei ole, võib-olla on aga siiski küsimusi, mis kaaluda tahavad. Mõni väide selleks. Senini oli eelnõu järgi ette nähtud, et omavalitsuse asutus määrab trahvi. Trahvitav võib edasi kaevata rahukohtunikule, ja viimase otsus pidi olema lõplik, kusjuures komisjoni arvates kaebus pidi liikuma administratiiv-korras. Nüüd selle paranduse järele, mis härra Rei esitas, on rahukohtunikul õigus karistust suurendada. Loomulik, et nüüd, kui lõplik karistus enam administratiiv-korras ei määrata, et nüüd asi enam administratiiv-korras ei liigu. Kuidas kaebus edasi liigub, kas liigub ta administratiiv-korras või kriminaal kohtupidamise korras, see on aga härra Rei paranduses täiesti lahtine.

Selle küsimusega käsikäes kerkib juba terve rida analoogilisi küsimusi ja kui nende lahendamisele pleenumis asuda, siis ei ole see ometi nii lihtne ja tarvilikult põhjalik.

Kuigi seda parandust tahetakse hääletada ja seda vastu võtta, siis peaksime põhjalikult läbi kaaluma ja mõtlema enne, kui ülepeakaela ettepanekut otsustamisele võtta.

J u h a t a j a : Rkl. Rei'lt on ettepanek:

„§ 37 anda tagasi komisjoni tehtud paranduse-ettepanekute kaalumiseks.“

Rkl. Rei ettepanekud on järgmised:

„1) § 37. teises lõikes rahatrahvi määraks võtta viie krooni asemele kümme krooni;

2) § 37. kolmandas lõikes teise lause lõpp ja kolmas lause võtta vastu järgmisel kujul: „Trahvi nõuab sisse administratiiv-korras kaitseväelastelt nende ülemus, muudelt isikutelt politsei, misjuures aga trahvitaval, kellelt trahvi nõutakse sisse politsei kaudu, on õigus 7 päeva kestel, arvates trahvikäsu kättesaamisest, esitada sissenõudmist teostava politseiametniku kaudu kohalikule rahukohtunikule palve asja läbi vaadata harilikus kohtukorras. Rahukohtunik võib süüdlasele määratud karistust ka suurendada.“

Kõigepealt tuleb hääletamisele ettepanek korra kohta ja pärast seda teised ettepanekud.

Aruandja J. Uluots (lõpusõna):

Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Kõik need ettepanekud ja mõtted, mis härrade eelkõnelejate poolt siin avaldatud, on suuremal või vähemal määral komisjonis arutamisel olnud. Iseäranis üksikasjalikult, kui ma öieti aru sain, on härra Kase poolt avaldatud mõtted ja ta konkreetne ettepanek komisjonis arutamist leidnud. Härra Kask seletas kõigepealt, et ei ole kohane vabale rahvale ta sulase — Riigikogu — poolt teha niisuguseid sunnikohustusi. Mina aga arvan, et põhimõttelikult oleks seda väidet raske kaitsta. Riigikogu on vastu võtnud, ja ma arvan saab edaspidi vastu võtma, terve rea määrusi, mis üksikutele kodanikkudele panevad peale igasuguseid kohustusi ja peale muu ka karistusi. Kui sellele seisukohale asuda, et kodaniku peale ei või panna karistust, siis Riigikogu üldse vististe väga suurel määral ei saaks oma ülesandeid täita. Peale selle tuleb tähendada, et suveräänile peab ka tema sulane õigeid ja otstarbekohaseid ettepanekuid tegema. Ka Riigikogu nõndaöelda sulase seisukord on niisugune, et tema suveräänile, oma rahvale, õigeid ja kaalutud juhtnööre annaks. Käesoleval korral ei saa öelda, et oleks vähe kaalutud või rahva meelitamiseks tehtud ettepanekuid, vaid need on sügavast kaalumisele kujunenud niisugusteks, nagu seaduseelnõu esitatud.

Üksikute põhjuste kohta, mis sundisid käesoleva seaduseelnõu esitama just niisugusena, nagu ta esitatud, andsin juba möödunud korral seletusi, ja sellepärast ei arva ma õigustatud olema, Riigikogu veel kord nende seletustega tülitada. Täheandan ainult niipalju, et arvamine, nagu Eesti rahvusliku ühtluse tõttu ei tuleks seda seaduseelnõu vastu võtta, langeb ära, sest olenemata sellest põhjusest on eelnõu esitatud. Mis puutub sellesse, et vabandavate põhjuste tegelik käsitamine võiks tuua praktiliselt takistusi ja sekeldusi, siis minu arusaamise järgi olen ma ka selles mõttes seletusi andnud. Selles asjas toodi härra Kase poolt ette eriti kaks asjaolu, mis seaduse vastuvõtmist takistavat praktilistel kaalutlustel. Esiteks 50 kilomeetri äramääramine, mis tema arvamise järgi ei ole küllalt igale olukorrale vastuvõetav. Minu arusaamise järgi on aga seadus sagedasti sunnitud just praktilistel põhjustel teatavaid arvusi määrama. Näiteks tunnustatakse inimesed, kui nad on 20 aastat vanaks saanud, täisealisteks. Siin samuti tõuseb küsimus, miks ei anta võimalust tunnustada mõnda inimest varem täisealiseks ja teist hiljem, nii nagu tegelik olukord seda vahest nõuab. Seaduseandjal on aga selge, et ei saa arvestada üksikute konkreetsete juhtumistega. Tahes või tahtmata oldakse sunnitud ikkagi

üldise seisukorraga arvestama ja üles seadma teatavad kindlad numbrid, käesoleval korral teatava kindla normi.

Mis puutub vaesuse põhjusel toetuse saajatesse, siis onoleb kohalikkudest omavalitsuseasutistest, kuidas nemad vastavaid olukordi hindavad, ja see seletus langeb selles mõttes ära. Vaesuseõigus ei tule praegusel korral üldse arvesse, sest see on kohtulikku protsessi kuuluvaid mõisteid, mitte siia.

Kahtlemata on õige see, et keegi ei tea, kuivõrt suur protsent hääleõiguslikke kodanikke hääletamisest mitteosavõtmise tõttu karistamisele kuuluks. Nõndasama kui võib arvata 100 tuhat kodanikku, võib arvata 10 korda vähem või veel rohkem ja veel vähem. Need arvud praegu midagi ei ütle.

Ainukene tõsine väide, mis rkl. Kase vastuväidetest selgus, oli see, et suuremas hulgas maailma riikides ei olevat niisugust hääletamise kohuslikkust, ja järelikult ei peaks see sündima ka Eestis. Möödunud korral mina teatava määrani seda küsimust juba valgustasin, kuid liisaks tahaksin öelda, et meie Eestis ometi oleme teistsugustes oludes kui suurem osa teisi riike. Meie riik asub ühe omapärase riigi piiril, ja siin ei ole ükskõik, missugune riiklik kord meil aset leiab. Niipea kui liiga kergelt või mitte küllalt põhjendatult riigikorra muutmisi ette võetakse, võidakse Eestis kergemini väljastpoolt abinõusid tarvitusele võtta Eesti riigi hädaohtlikku seisukorda asetamiseks. See meie riigi eriline seisukord toob kaasa seda, et riigikorra muutmised meil ei sünniks vähese autoriteediga, vaid võimalikult suurema autoriteediga. See suur autoriteet võib avalduda siis, kui suur osa hääleõiguslikkudest kodanikkudest sellest toimetusest osa võtab ja oma enamusega küsimuse lahendab. Selles asjas aga, et käesolev seadus mingil kombel Eesti kodanikkude põhiõigusi kitsendaks, ei pruugi minul praegu enam pikemalt kõneleda, sest möödunud korral olen seda küllalt selgitanud.

Mis puutub sellesse, et võimaldatakse ka hääletamisel erapooletuks jääda, siis minu arusaamise järgi ei ole lõppudelõpuks otsustav see, kes erapooletuks jääb, kes vastu hääletab, vaid lõplikuks otsustamiseks on tarvilik pooltolevate hääletajate hulk. Selleks aga, et pooltolijate hulk teada oleks, et kogu põhiseaduse muutmise autoriteetlikkus ilmsiks tuleks, selleks on tarvis, et kodanikud oma kohused oma parema tahtmise järgi täidaksid. Sellest seisukohast on tähtis, et kodanikkudel oleks võimalus ja õigus oma parema arusaamise järgi talitada ja oma ülesandeid täita.

Veel mõned sõnad härra Kase konk-

reetse ettepaneku kohta. See ettepanek oli komisjonis pikalt ja laialt arutamisel, nagu terve rida teisi ettepanekuid, mis komisjonidele esitatud. Härra Kase ettepanek võib ühel juhul asja lihtsustada, nimelt sellel juhul, kui niihästi poolt- kui ka vastuhääletajad ilmuvad hääletamisele, ja neid koguneb vähemalt 50% hääleõiguslikkude kodanikkude arvust, ja siis võetakse lihthääleteenamusega põhiseaduse muutmise vastu. Niisugusel juhul võib seisukord tekkida, et 26 kuni 27% kodanikkude arvuga põhiseaduse muutmise eelnõu vastu võetakse. Ja vaadake, põhjustel, millest eelpool kõnelesin, ongi komisjon arvamisele jõudnud, et Eesti oludes see vististi otstarbekohane ei oleks. Aga teisestküljest härra Kask ise seletas, et ta ettepanek on elastiline, ja see elastilisus toobki enesega kaasa seda, et vastuhääletajad ei pruugi hääletamisele minna. Vastuoksa, nad talitaksid koguni mittehästi, mitte oma ülesannete kohaselt, kui nad hääletama läheksid. Nende huvi seisab selles, et nad hääletamisest hoiduksid. Vaadake, põhiseaduse hääletamisel lastakse rahvale selgitada ja seletada, et ärge minge üldse hääletama, see ei ole minu arvamise ja komisjoni enamuse arvamise järgi otstarbekohane. (V a h e l h ü ü e.) Just härra Kase ettepaneku eelnõu mitte ainult lubab, vaid teeb seda poliitiliselt tarvilikuks. Kõik need, kes vastu hääletavad, peaksid koju jääma. Kui nad koju jäävad, siis järelikult peab olema põhiseaduse muutmiseks, et teda vastu saaks võtta, vähemalt 50% hääleõiguslikkudest kodanikkudest, see tähendab, on just samasugune kord, nagu praegu. (V a h e l h ü ü e.) See pole teoreetiline, vaid see on praktiline, seda rohkem praktiline, mida rohkem kodanikke oma õigust tarvitavad, see on, vastuolemise juures hääletama ei lähe. Seepärast härra Kase ettepanek praegusele korrale midagi juurde ei lisa. Mina võiksin ühineda temaga seepärast, et ta ettepanek on väga elastiline oma loomult, aga see toob kaasa seda, et ühelt poolt võib 25% hääleõiguslikkudest kodanikkudest põhiseaduse muutmise vastu võtta sel eeldusel, et kõik vastuolijad ei tea, et neil palju kergem on seda eelnõu tagasi lükata, kui nad üldse hääletamisele ei ilmu. Kui aga vastuolijad teadlikud, siis ei ole härra Kase ettepanekuga praegust seadust mitte üks natukenegi muudetud. (V a h e l h ü ü e.) Mina arvan, et keegi ei saa praegu rohkem praktiliselt neid küsimusi käsitada kui mina seda teinud, ja härra Kask ei ole ise ka mitte rohkem praktiliselt seda küsimust käsitanud kui mina seda teinud.

Mis puutub nüüd edasi ettepanekutesse härra Kase ja härra Rei poolt, siis komisjonis need küsimused on ka arutusel

olnud. Härra Kase ettepanek selle § 37 neljanda lõike kohta oli üksikasjalikult arutusel ja ei leidnud tarvilikku enamust. Härra Rei ettepanekuid trahvi tõstmise suhtes ja rahukohtunikkude otsuste peale kaebamise asjas võib-olla ei ole nii üksikasjalikult komisjonis läbi arutatud, kuid arutamata need ka pole olnud.

Mis puutub küsimuse otsustamise edasilükkamisesse ja ettepanekute komisjoni andmisse, siis selle kohta mul ettepanekuid poolt või vastu esitada ei ole.

J. Soots (häälet. motiiv.): Hääletamise motiivide kohta sõna võttes tahan ära märkida seda, et meie arvates seaduseelnõu on rutuline, ja sellepärast arvan, et kõik ettepanekud, mis tehakse, võivad siin otsustatud saada, ilma et neid uuesti komisjoni tagasi anda. Sellepärast, kui on ettepanek komisjoni tagasiandmise kohta, siis meie hääletame selle vastu. Samuti hääletame meie härra Kase ettepaneku vastu. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei tea, kas härra Rei paranduse-ettepanekud jäid püsima või mitte. (V a h e l h ü ü e.) Võtsite tagasi, siis muidugi need hääletamisele ei tule, ja mina nende kohta sõna ei võta.

A. Rei (häälet. motiiv.): Hääletamise motiivideks sõna võttes loen kohuseks Riigikogu liikmetele teatada, et ma olen oma sisulise ettepaneku tagasi võtnud, kuna see ju lõppude-lõpuks siiski tähtis ei ole, kas trahvi ülemääraks on 5 krooni või 10 krooni. (V a h e l h ü ü d e d.) Nagu ma oma ettepanekut tehes seletasin, tundub mulle, et 10 krooni on kohasem, aga lõppude-lõpuks võib leppida ka 5 krooniga. (V a h e l h ü ü e.)

Teiseks mis puutub sellesse, kas rahukohtuniku otsus on lõpulik või mitte, siis mulle isiklikult näib, et sobivam oleks olnud, kui oleks samasugune kord edasikaebe suhtes, nagu 1925. aastal vastuvõetud seaduses raudteel politseilise korra rikkumise puhul. Aga võib asja korraldada nii, nagu käesolevas seaduseelnõus ette nähtud, ja et asja mitte ilmaaegu venitada, olen ma oma ettepanekud tagasi võtnud.

O. Kask (häälet. motiiv.): Hääletamise motiivide kohta sõna võttes teatan, et meie hääletame härra Rei ettepaneku poolt, paragrahv anda komisjoni. (V a h e l h ü ü d e d.) Härra Rei võttis tagasi ainult parandused, aga seda ei ole kuulnud, et korra kohta tehtud ettepanek oleks tagasi võetud. (V a h e l h ü ü d e d.)

Juhataja: Sõna on rkl. Kasel.

O. Kask: Ma paluksin juhatajalt vastust, missugune ettepanek tuleb hääleta-

misele. Ma tahtsin sõna võtta Rei ettepaneku kohta, paragrahv komisjoni anda.

Juhataja: Kõneleja, kas tarvitate oma sõna?

O. Kask: Ma palusin härra juhatajalt teada selle ettepaneku kohta, mille kohta sõna võtsin, mis on korra kohta tehtud ettepanek, see on, mis härra Rei poolt tehti, et parandus komisjoni anda, ja teatan, et toetame seda. Ei ole midagi katki, kui niisuguse tähtsusega seaduseelnõu kohta tehtud parandusi komisjonis mõni päev kaalutakse. Juriidilise tähtsusega küsimusi ei saa nii kergelt arutada, peaks asja kaaluma ja seepärast oleks tähtis, et niisuguse ulatusega küsimus mõni päev komisjonis kaalutud saaks. Sellepärast toetame härra Rei poolt tehtud korra kohta käivat ettepanekut.

Juhataja: Rkl. Rei teatas minule kui ka Riigikogule, et tema võtab oma ettepanekud tagasi. Seesugune õigus on igal Riigikogu liikmel oma ettepanekute kohta alati.

O. Kase esimene ettepanek lükatakse tagasi.

O. Kase teine ettepanek lükatakse tagasi.

§ 37 võetakse vastu 34 häälega 22 hääle vastu.

§ 39 võetakse vastu.

(§ 62.)

O. Kask: Mina sooviksin üht küsimust esitada aruandjale, kuidas loetakse erapooletuid hääli edaspidi, kui rahvahääletamine loetakse kordaläinuks või tagasilükatuks, kas need arvestatakse vastu või poolt?

Aruandja J. Uluots: Minu arusaamise järgi sellele küsimusele, mis praegu esitati, vastab otsekohe § 37 esimene lõige. Seal öeldakse: „Põhiseaduse muutmise eelnõu, mis põhiseaduse § 88 alusel pannakse rahvahääletamisele, loetakse rahva poolt vastuvõetuks, kui eelnõu poolt on sellest rahvahääletamisest osavõtjate enamus.“

Sellega on selgesti öeldud, et poolt peab olema osavõtjate enamus ja need, kes on erapooletuks jäänud või on vastu, tulevad mõlemad arvestamisele selles mõttes, et nendest arvudeid suurem osa hääletamisest osavõtjaid otsustab, kas tunnistatakse vastav põhiseaduse muutmise eelnõu vastuvõetuks või mitte.

O. Kask: Mina leian, et aruandja seletus ei pea paika. Sellepärast, et meie võtsime teisel lugemisel vastu — otsustab

osavõtjate enamus. Kujutage ette, kui 90% võtavad hääletamisest osa, kes on sunnitud trahviteel hääletamisest osa võtma, siis otsustab osavõtjate enamus, saame 45% mingi murruga. Kui neist on selle paragrahvi juures osa poolt, osa vastu ja osa erapooletud, kuidas loetakse siis erapooletuid? Kui poolt on näiteks 35%, vastu 34%, ülejäänud 21% erapooletud, siis on seal kohe segadus.

Aruandja J. Uluots (lõpusõna): Minu arusaamise järele on küsimus sellega lahendatud rkl. Kase poolt ettetoodud juhul. Ütleme, 90% hääleõiguslikkudest kodanikkudest võtab rahvahääletamisest osa ja oletame edasi, et 45% pluss üks

hääle on põhiseaduse muutmise eelnõu poolt, siis on ta vastu võetud. (Vahel hüüe.) Iseenesest mõista, kui 35% on ainult poolt ja teised on vastu või erapooletud, siis eelnõu on mittevastuvõetud. Minu arvamise järele käesoleva seaduse § 31 esimene lõige on seevõrt selge, et mingit kahtlust selles asjas olla ei või.

§§ 62 ja 67 ning sissejuhatus võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

Ma kuulen ettepanekut, koosolek lõpetada.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20.22 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).